

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Drahenice, Orientierungsschema des Schlossareals. A - Schloss (Schwarz bezeichnet der Anbau mit dem Bad im Erdgeschoss), B - Landwirtschaftshof, C - Garten mit Orangerie.

Abb. 2: Drahenice, Grundriss des Bades. Abb. 3: Drahenice, Badschnitt mit Anblick zum versenkten kleinen Bassin.

Abb. 4: Drahenice, Badschnitt mit Anblick zum Kamin gegenüber dem Eingang.

(Dokumentation des Bades führte der Autor des Artikels durch).

(Übersetzung: V. Klumpar)

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM DOMU ČP. 59 V TACHOVĚ

JAN ANDERLE, MARTIN EBEL

Dům čp. 59 v Tachově již byl v literatuře traktován (Líbal 1982, 21; Hauserová 1995, 37-39). Pozornost k němu přitahovala zejména žebrová klenba v přední části přízemí pravého traktu, přičemž názory na její stáří nebyly jednotné. Vyklizení přízemí domu a zadání stavebně historického průzkumu současnými majiteli vytvořilo podmínky k prohloubení dosavadních znalostí ohledně stáří zmíněné klenby a dovolilo vyslovit hypotézu o vývoji dispozice domu. Následující text je zkrácenou verzí elaborátu průzkumu, který byl uzavřen v únoru 1996.

Stručný přehled dějin Tachova

Předchůdcem města Tachova byl strážní hrad (na místě dnešního zámku), existující již na počátku 12. století, při němž byla i stejnojmenná vesnice. Snad někdy v sedmdesátých letech 13. století založil při hradu Přemysl Otakar II. královské město, jehož osudy však nebyly zpočátku příliš příznivé. Samotný hrad se často dostával do zástavy. Na přelomu 13. a 14. století se město uzavřelo do kamenných hradeb (podle posledních archeologických výzkumů Mgr. K. Nováčka, jemuž děkujeme za sdělení). V průběhu 14. století město získalo významná privilegia. Na začátku 15. století byl Tachov krátký čas zastaven. V roce 1427 bylo město dobyto (a vypáleno?) husitskými vojsky. Panování husitů nad městem se však stalo jen několikaletou epizodou. Následovaly další zástavy, až za Buriána z Gutštejna přešel Tachov do dědičného vlastnictví tohoto rodu. Od počátku 16. století se střídaly krátké vlády královské komory se zástavami význam-

ným rodům - Pluhům z Rabštejna, Lobkovicům. V průběhu 16. století však město získalo komplexní soubor městských privilegií a přes ztráty při požárech (v letech 1558 a později 1616) získala tachovská obec roku 1606 zdejší hrad s městem do zástavy. Poměrně nadějněmu vzestupu města však učinila konec třicetiletá válka, v jejímž důsledku Tachov klesl na úroveň poddanského města, byť centra velkého panství. Město během 18. století opět několikrát vyhořelo. Největší byly požáry v letech 1719 a 1748, u požárů přelomu sedmdesátých a osmdesátých let není jasný jejich rozsah.¹⁾

Dějiny domu čp. 59

Stav uchování a zpřístupnění písemných pramenů k tachovským domům není v porovnání s jinými našimi městy příliš příznivý. Řada trhových knih, v obdobných městech sahající do druhé čtvrtiny 16. století, je v tachovském případě až o dvě stě let mladší - nejstarší tržní kniha začíná až rokem 1744. Lze považovat za nezbytný úkol historiků pokusit se rekonstruovat místopis s využitím dochovaných pramenů (katastry a hlavně staré urbáře končící rokem 1666) se zapracováním důsledků požárů, toto však nelze u jednotlivého domu, ale pouze u systematicky zpracovávaného města.

U domu čp. 79 se nepodařilo s jistotou rekonstruovat ani údaje z berní ruly a tereziánského katastru. Jako nejpravděpodobnější se jeví, že náš dům náležel v době zpracování elaborátu berní ruly (1653/1654) měšťanu Franzi Bartelu Dolhoffovi, tudíž lze předpokládat, že dům se nestal v důsledku válečných událostí poustkou. V tereziánském katastru (1713 a druhá redakce 1722) pak předpokládáme, že se jedná o dům řezníka Franze Dolhopfa - SÚA, TK, i. č. 2254, kt. 686, č. 50. Definitivní potvrzení údajů však přinese až zpracování místopisu.

V době založení nejstarší dochované tržní knihy (1744) náležel náš dům jistěmu měšťanu Franzi Friedrichovi. Roku 1755 Franz Friedrich dům, stojící mezi domy Michaela Becka (čp. 58) a Franze Lencka (čp. 60), prodal svému švag-

Obr. 1: Tachov čp. 59, hlavní průčelí. (Foto autor)

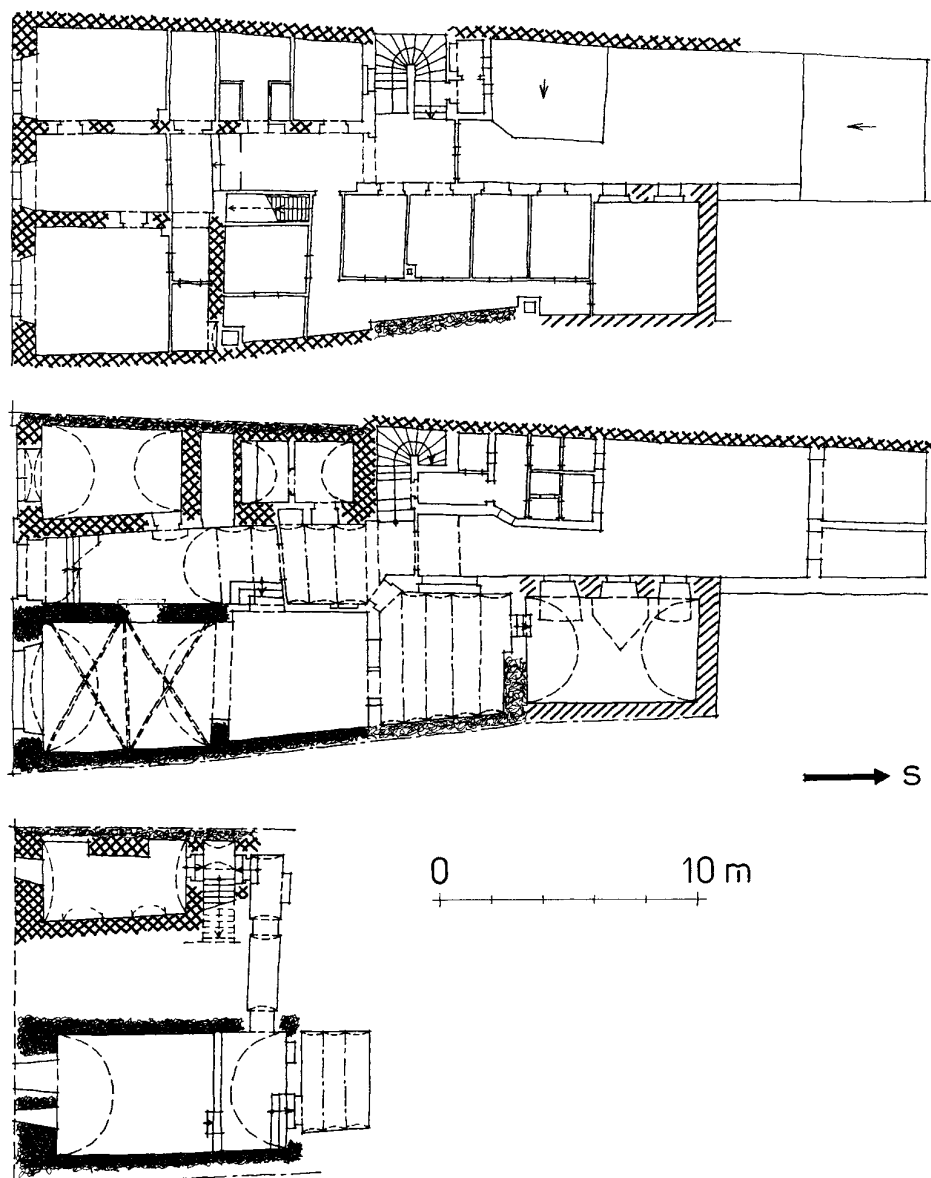
ru - měšťanu a koželuhu Casperu Canzlerovi (Kanzlerovi). Cena domu byla na poměry v analogických městech a s ohledem na umístění na tachovském rynku značně nízká - 330 zlatých. V této době cena kvalitnějších objektů na rynku oscillovala poněkud výše - snad kolem půl tisíce zlatých. Na domě čp. 59 v této době vězela dosti značná fundace 300 zlatých na zřízení mariánské sochy na tachovském náměstí, další údaje o vzniku a pozadí této fundace jinak běžného typu opět postrádáme - SOKA Tachov, AM Tachov, OS 191, Kontr. lit. A, s. 189.

Jistě nevíme ani, zda dům za Kaspara Kanzlera opět vyhořel. Obtíže stavebního rázu máme spíše dokumentovány u sousedního domu čp. 58. Josefský katastr (1785) dům uvádí jako měšťanský objekt Kaspara Kanzlera (tehdy s nejstarším popisným číslem 16), kde byla i stáj a dvorek - SÚA, JK. i. č. 3922, No top. 40.

Roku 1789 postoupil Kaspar Kanzler svůj dům synu stejné profese Danielovi za 500 zlatých v hotovosti, přičemž k domu náležela koželužská dílna s veškerým zařízením na Špitálském předměstí - SOKA Tachov, AM Tachov, OS 191, Kontr. lit. C, s. 362. Z blíže nejasných příčin byla smlouva podruhé zaknihována o tři roky později - v červenci 1792, s jediným podstatným rozdílem, že Daniel získal dům od otce spolu se svou nevěstou Margaretou Rauchovou - SOKA Tachov, AM Tachov, OS 228, Ehekontraktenbuch, lit. B, s. 177.

Éra hospodaření Daniela a Margarety měla nakonec více jak půlstoleté trvání. Až v červnu 1843 oba manželé postoupili dům svému synu a koželužskému mistrovi Johannu Canzlerovi. Dům byl v této době ceněn na 900 zlatých konvenční měny a jakási předměstská stodola, náležející k našemu domu, na 100 zlatých konvenční měny. Prodávající si vymínili pro sebe doživotní užívání poloviny domu, dolní obytný pokoj, přední dolní kvelb, přední půdní komoru na straně souseda Heinricha Lenka, zadní půdičku na obilí, libovolné místo na hnojiště, dřevník, jakož i prostor na sušení prádla, dále chlévek, ke společnému používání byl kurník a sklep. Nastupující hospodář měl platit svým rodičům po 30 zlatých konvenční měny ročně - SOKA Tachov, AM Tachov, OS 202, Kontr. lit. M, s. 329.

Rodina Kanzlerů prodala dům čp. 59 až v roce 1869 za 3000 zlatých rakouského čísla v hotovosti Josefu a Katari-

Obr. 2: Tachov čp. 59, zdola sklepy, přízemí, první patro. Černě - konstrukce pozdně gotické, respektive goticko renesanční (zrněně určené hypoteticky), křížem šrafované - pravděpodobně renesanční, šrafované - pravděpodobně barokní, bíle - mladší a neurčené. (Zaměření a kresba autor, 1996.)

ně Kundovým. Po smrti Josefa zdědilo dům roku 1876 jeho pět dětí - Magdalena, Antonie, Josef, Wilhelm a Maria. Do roku 1882, kdy byly uzavřeny pozemkové knihy, již k žádné další změně nedošlo - SOKA Tachov, AM Tachov, OS 202, Ehekontraktenbuch lit. E, s. 297.

Stavební spisy k tachovským domům se dochovaly až z doby značně pozdní. Zřejmě až na počátku třicátých let získal čp. 59 pivovar „Walter Berchema“ v Chodové Plané, který si nechal v září tr. zkolaudovat budovu pro řeznicko - uzenářskou živnost. Zřejmě již v této době zde fungovala tzv. „Česká hospoda“. V prosinci 1939 vypracoval stavitel Hans Steiner regulační plán na úpravu průčelí domů na severní straně náměstí. Plán, který upravoval částečně průčelí domu čp. 59 a podstatněji čp. 60, nepochybně souvisí se záměrem přestavět oba domy pro účely distribuce produkce pivovaru v Chodové Plané. V obdobných případech „zachránit“ domy jen obecný běh událostí, v našem případě pak

druhá světová válka. Po druhé světové válce degradovala Česká hospoda na bufet, který zde byl do roku 1960, v letech 1960 - 1965 zde byla jídelna „Jednoty“. Podle dokumentace z roku 1965 byla v roce následujícím provedena adaptace domu, která naštěstí výrazněji nezasáhla do dispozice, postihla však povrchy a detaily. Od jara 1967 byla budova uvedena do provozu. Menší úpravy pak proběhly v přední části přízemí a sklepa roku 1979 Stavební úřad v Tachově, Stavební spisy čp. 79.

Popis stavby

Dům tvoří součást severní horní fronty náměstí, která v rámci města vždy představovala prestižní polohu. Tomu odpovídá i jeho dispozice. Jedná se o výstavný dům na široké parcele se středním vjezdem. Uspořádání hlavní přední části představuje hloubkový trojtrakt, doplněný pravým dvorním křídlem. K levému traktu předního domu dále přiléhá novodobá přístavba. V zadní partii parcely pak stojí jednoduché hospodářské stavení. Přední dům zahrnuje jedno podzemní a dvě nadzemní podlaží a dvoupatrovou půdu, která vznikla v krovu podélně orientované sedlové střechy. Ve dvoře stojí při levé parcelní hranici novodobá dřevěná kulna.

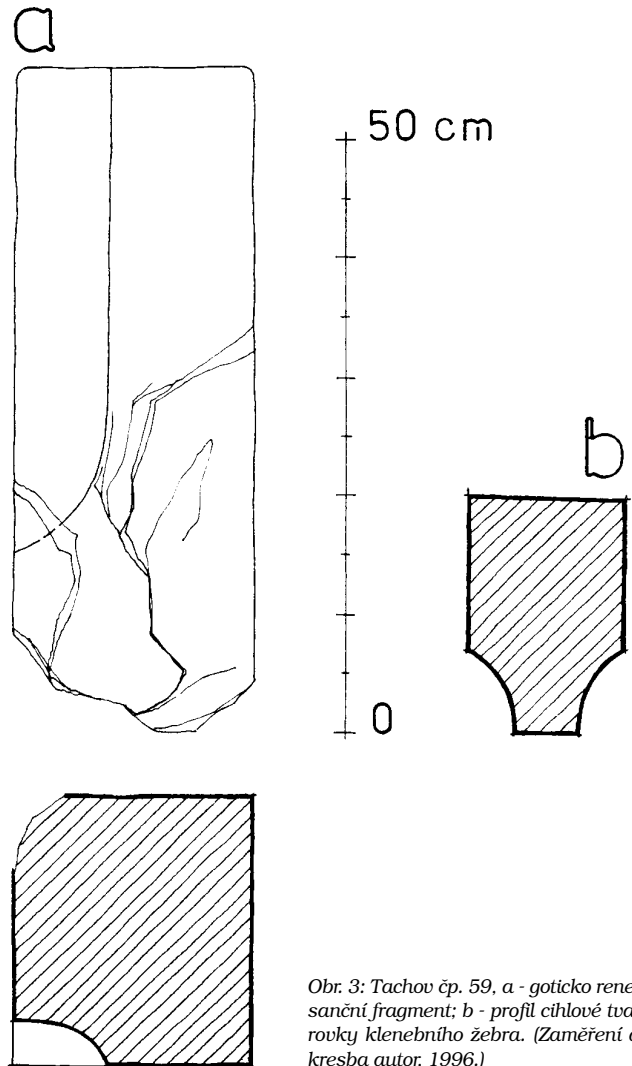
Trojosé hlavní jižní průčelí je poznamenáno novodobými úpravami (obr. 1). Ostění vstupu do průjezdu ve střední ose, které je zděné z cihel, je umístěno v půlkruhově završené vpadlině ve fasádě. Uvedený stav naznačuje, že by průčelí mohlo být ve velké ploše přizdíleno, což dává možnost zachování zbytků starší fasády pod přizdívkou. Rozvrh oken v patře pochází pravděpodobně už z renesanční přestavby domu, zanikly však plastické okenní šambrány, doložené snímkem z přelomu 19. a 20. století. Konstrukci podstřešní římsy tvoří prkna přibítná na zhlaví vazných trámů.

Dvorní fasády mají hladké štukové novodobé omítky a novodobé nečleněné výplně oken.

Dnešní vstup do sklepů vede z průjezdu do jejich levého traktu. Horní část vstupní chodby byla upravena a nově zaklenuta zřejmě při přestavbě na přelomu 19. a 20. století. K úpravě schodiště došlo po roce 1965. Starší stav vstupní chodby se zachoval v rozsahu podesty pod patou schodiště. Klenba tohoto krátkého úseku, stavěná z lomového kamene, je parabolického profilu a má zachované otisky bednění v proteklé maltě.

Ze zmíněné podesty lze sestoupit do předního suterénu. Jeho světlá výška byla při přestavbě na přelomu století snížena a prostor byl zaklenut plochým segmentem z cihel. Při západní parcelní zdi se nalézá pilíř kamenného zdiva, se kterým souvisí náběh starší kamenné klenby. Na protější stěně jsou patrné náběhy dvou lunet odstraněné kamenné klenby. Starší klenba této místnosti byla tedy valená lunetová s poměrně velkým vzepětím, kterým zasahovala do dnešního přízemí. Podle rekonstruované podoby a fabrikace šlo nejspíše o klenbu renesanční. Případné starší ploché zastropení nelze za současného stavu znalostí prokázat. V čele do náměstí se v lomovém zdivu zachovalo okénko přeložené plochými kameny. Struktura zdiva čela a jeho síla se liší od zdiva čela předního suterénu pravého traktu (viz níže), což navozuje otázku současnosti vzniku obou konstrukcí.

Z podesty pod schodištěm lze též vstoupit do chodby propojující suterén v pravém traktu. Chodba vznikla při

Obr. 3: Tachov čp. 59, a - goticko renesanční fragment; b - profil cihlové tvarovky klenbového žebra. (Zaměření a kresba autor, 1996.)

přestavbě na přelomu století. V levém traktu se chodba k severu rozšiřuje nikou klenutou segmentem. Nelze vyložit, že tak reaguje na hypotetickou možnost někdejší existence většího podzemního prostoru v této partii levého traktu.

V nice je uložen důležitý artefakt - zlomek kamenné stojky goticko renesančního ostění s prožlabenou hranou. Prožlabení je zakončeno oblým náběhem (obr. 3a). Detail bezpochyby pochází z našeho domu, bohužel není nyní jasné, ze které části. Pravděpodobně jde o součást ostění okna v hlavním průčelí (analogie u čp. 18 v Tachově).

Pravý trakt je v rámci dispozice domu určený jako hlavní. Obsahuje dvojdílný sklep. Přední díl představuje rozsáhlá valená klenutá místnost. Profil klenby je přibližně půlkruhový, zdivo lomové, na líci jsou otisky bednění v prolité ložné maltě. Obvodové zdivo je z lomového kamene, většinou kryté mladší omítkou. V čele do náměstí je patrná řádková struktura zdiva. V čele se nalézají dva otvory: okénko se šikmými sbíhavými špaletami přeložené plochými kameny a vedle něho otvor s výtahem na pivní sudy, který byl prorazen na místě druhého okénka v roce 1979. Nebyl shledán doklad, který by dokazoval, že místnost byla nejprve plochostropá, jak tomu i v tachovských domech často bývá. Stažení okének ke svislé ose čela a jejich umístění pod vrchol klenby budí spíše dojem souvěkosti čela a klenby. Místnost byla na přelomu 19. a 20. století předělena cihlovou

Obr. 4: Tachov čp. 59, žebrová klenba v přední místnosti přízemí pravého traktu. (Foto autor)

příčkou. Do takto vytvořeného zadního oddělení ústí vstup ze spojovací chodby z levého traktu.

Zadní díl suterénu, který přiléhá k výše uvedenému prostoru, je s předním spojen vstupem upraveným na přelomu 19. a 20. století. Do vstupní niky pokračuje valená klenba přední místnosti, která se svým profilem, vyduťtým v místě vstupu, jeho poloze přizpůsobuje. Podlaha zadní místnosti je dlážděna cihlami, strop tvoří segmentové klenby do travers. Uvedená reakce pozdně středověké valené klenby předního sklepa na mladší vstup do zadní místnosti naznačuje, že se zde mohl nalézat i vstup původní, že tedy příčka oddělující přední sklep od zadního je v podstatě součástí starého stavu, který zanikl nejpozději při přestavbě na přelomu století. Do té doby se nejspíše za příčkou nalézal komunikační prostor se schodištěm do přízemí.

Střední trakt v přízemí zaujímá průjezd, stoupající od hlavního vstupu ke dvoru. Přední část průjezdu je valená klenuta, profil klenby tvoří přibližně půlkruh. Vznik klenby spadá pravděpodobně do pozdní renesance či až do baroku. Zadní partie průjezdu je zastropena segmentovými klenbami do travers, pocházejícími z přestavby domu na přelomu 19. a 20. století. Předělena je novodobou příčkou, při níž se nalézá vstup do někdejší restaurace. Vstup je dílem novodobých úprav a v roce 1966 zcela nahradil vchod do přední klenuté místnosti pravého traktu, který byl tehdy zrušen. V zadní partii průjezdu se nachází novodobě upravený, nakoso postavený vstup do zadního rozšířeného dílu pravého traktu. Také vstup do dvora je novodobě přestavěn. Vlevo se na konci průjezdu průchodem s plochým segmentovým pasem vstupuje na schodiště do patra, které pochází z přestavby na přelomu století. Dříve se komunikace do patra nalézala na jiném místě.

Přízemí pravého traktu na dispozici suterénu navazuje pouze částečně. Přední místnost zaujímá pouze asi polovinu půdorysného rozsahu předního suterénu. Její klenbu tvoří dvě žebrová křížová pole, oddělená meziklenebním žebrem (obr. 4). Žebra nevycházejí z koutů místnosti, takže je možno klenbu spíše charakterizovat jako valenou s roz-

sáhlými styčnými trojbokými výsečemi. Hlavní profil klenby je zhruba půlkruhový, boční čela jsou výrazně parabolická. Žebra po novodobém omítnutí mají klínový profil, do bočních stěn zabíhají plynule bez konsol, ve vrcholech se prostě kříží. Podle fotodokumentace z roku 1967 (PÚ v Plzni, evidenční list čp. 59 v Tachově) se žebra ve vrcholech stýkala na drobných válcových svornících, které byly později odstraněny. Hloubkový průzkum prokázal, že klenební kápě jsou zděné z cihel, zjištěny byly novodobé omítky a narušení cihel patrně při snímání omítek starších. Klenební žebra jsou složena z cihlových tvarovek (obr. 3b). Původní profil těchto subtilních žebíků byl hranolový s vyžlábekmi hranami. Omezený rozsah

sond nedává možnost rozhodnout, zda žebra byla původně pouze obarvena, jak naznačují některé analogie. Malé pozůstatky staré tenké omítky s růžovým nátěrem dovolují uvažovat o tenkém omítnutí žebíků už v počátečním období existence klenby. Dále byly zjištěny zbytky omítky, pokrývající kdysi žebra v silné vrstvě, která pochází asi až z 19. století. Naprosto však na žebrech převažuje silná pevná novodobá omítka, která jim dává nynější tvar. Co se týče svorníků, výsledek sondáže ukazuje, že je tvořily cihlové tvarovky. Svorníky byly vymodelovány v maltě, přičemž se zdá, že tvořily součást původní podoby klenby. Shoda tvaru žebíků s goticko renesančními architektonickými články z prostředí Tachova a Tachovska a s podobnými terakotovými artefakty ze západních Čech (bývalá klenba děkanského chrámu v Rokycanech, obytné stavení dvora čp. 8 ve Vochově), jakož i celková architektura klenby, dovoluje její zařazení nejspíše do první třetiny 16. století.

V čele místnosti, obráceném do náměstí, bylo na přelomu 19. a 20. století upraveno velké okno v nice klenuté segmentem. Dříve zde byla dvě samostatná okna dělená na šest tabulek. Vstup z průjezdu byl novodobě zazděn. Zadní čelo místnosti je prolomeno rozsáhlým novodobým průrazem, podchyceným průvlakem. Tento otvor se otevírá do plochostropé zadní místnosti, která se rovněž nalézá nad předním suterénem a je výsledkem přestavby domu na přelomu století.

Dále do hloubky domu je k pravému traktu připojen širší komorový díl, který původně tvořil dvorní křídlo. Ze starých konstrukcí komorové části se však zachovalo málo. Poměrně slabá obvodová zdiva, s výjimkou silného úseku severní zdi, naznačují rozsáhlou rekonstrukci tohoto dílu domu, která může být velmi pozdní, zřejmě až z přelomu 19. a 20. století. Z té doby pochází strop, který tvoří segmentové klenby do travers.

V zeslabené části severní zdi bývalé komory se nalézá průchod do dvorního křídla, kam lze vystoupit po několika schodech. Přízemí je novodobě rozděleno příčkou, také veškeré detaily jsou novodobé (po roce 1965). Prostor je klenut

valenou klenbou půlkruhového profilu, zděnou z cihel a novodobě omítanou. Její původ je pravděpodobně barokní.

Přízemí levého traktu je půlkruhem valeně klenuté z cihel, jak v přední místnosti, bývalém bufetu, tak v zadním dílu, někdejší lednici, která je dodatečně rozdělena novodobou příčkou. Povrchy a detaily jsou v obou prostorech novodobé. Valené klenby lze zařadit jako renesanční či barokní.

Podoba patra domu je značně ovlivněna klasicistními a zejména novodobými úpravami, k nimž náležejí téměř veškeré povrchy a detaily a některé příčky. V podstatné části patra předního domu se nalézá obydlí byt, což limituje možnosti průzkumu. Ze starých konstrukcí, kromě hlavního průčelí, jsou zachované hloubkové zdi a v pravém traktu také severní zeď přední místnosti. V traktu levém pak část bývalé nádvorní zdi, která dnes odděluje prostor schodiště z přízemí. Stáří stropních konstrukcí je zatím nejasné. Stropy jsou ploché, bez výrazných fabionů, omítané. Podle svázanosti s konstrukcí krovu je lze v předním domě považovat za v jádře klasicistní. Schodiště z přízemí se žulovými stupni a hodnotným kovářsky zpracovaným zábradlím pochází z přelomu století. Dřevěné schodnicové schodiště na půdu pochází z přelomu 19. a 20. století. Část patra korespondující s někdejší komorovým dílem byla zřejmě v téže době přestavěna spolu s patrem dvorního křídla, u něhož však zůstala zachována část starší nádvorní zdi.

Krov na předním domě je hambalkový, dvoupatrový, v plných vazbách se stojatými stolicemi šikmo zapaženými. Konstrukce krovu odpovídá polohou plných vazeb trojtraktovému členění dispozice domu. Do středního dílu půdy dříve ústilo starší schodiště, které bylo zrušeno na přelomu století. Krov pochází pravděpodobně z konce 18. století. Západní štít náležející sousedu je nově vyzděn. Východní štít je bedněný svisle prkny. V úžlabí při něm se zachoval okapový žlab tesaný z rozměrného kmene. Krov je dimenzován původně pro lehkou krytinu - šindel. Při novodobé úpravě dostala střecha prkenné podbití a došlo k zahuštění krokví.

Komorovou část a dvorní křídlo až do přestavby v šedesátých letech našeho století kryla sedlová střecha, kterou tehdy nahradil novodobý pult s plechovou krytinou. Pultové střechy také zakrývají přístavbu schodiště z přízemí do patra a přilehlé záchody.

Stavba zadního dvorního stavení pochází z počátku našeho století. Parcelní zdi, mezi které je vklíněna, jsou starší - západní z nich je podle povahy zazděného otvoru, který je patrný ze dvora, přinejmenším renesanční.

Stavební historie

Konstrukce z počátečního období vývoje města nebyly v objektu dosud prokázány. Lze však předpokládat, že se dům od založení utvářel na parcele, jejíž šíře zůstala dodnes konstantní, pouze v zadní partii zřejmě došlo ke změnám. Šířka městiště činila v úrovni hlavního průčelí cca 14 metrů. Tento stav je podle souvislostí se sousedními domy prokázán od 15. století. Dispozici domu, jejíž formování v pozdním středověku již můžeme ve stavbě sledovat, výrazně ovlivnila právě povaha parcely. Objekt se tak řadí k typu domů na široké parcele se středním vjezdem (naposledy Hauserová 1995, 37-39). Toto schéma mohlo být, jako zřejmě nejlogičtější využití parcely, uplatňováno již od po-

čátků domu, avšak jeho naplňování asi neprobíhalo přímočaře a jednorázově.

Konstrukce v suterénu a v přízemí pravého traktu, které lze zařadit do první třetiny 16. století, jsou zatím nejstaršími datovatelnými částmi domu. Rozhodující pro to je povaha žebrové klenby v přízemí, jejíž předpokládaný pozdní původ (Anderle 1992, č. 59) potvrdil hloubkový průzkum. Klenba je rámcově datována do první třetiny 16. století. V souladu s tím je také architektura příslušného sklepa, kde však teoreticky nelze vyloučit původ poněkud starší. Pravý trakt se v pozdně středověké podobě jeví jako hloubkové orientovaný v zásadě trojdílný objekt se střední komunikační částí (v poloze určené dnešním zadním dílem suterénu), ke které se pravděpodobně vázala černá kuchyně, a se zadním komorovým dílem, jenž zde lze spíše tušit na základě nevýrazných pozůstatků a podle charakteristických znaků daného dispozičního typu. Zda již v té době existovalo zděné patro, nebylo prokázáno.

Nejstarší zjištěné stavební jevy vyskytující se v levém traktu ukazují některými znaky na to, že jsou mladší nebo nejvýše souvěké s nejstaršími částmi traktu pravého. Naskytá se tak možnost, že pravý trakt působil nějakou dobu jako solitér, propojený pouze konstrukcí vjezdových vrat se „subalterním“ objektem podřadnější stavební úrovně na místě traktu levého. Průjezd by při takovém uspořádání pravděpodobně zůstával volný, nezastržený. Podle této hypotézy by pak finální podoba domu se středním traktem pojatým do stavby byla výsledkem následující renesanční etapy. Potvrzení či vyvrácení uvažovaného vývoje, doufejme, přinese čas. Příležitost k tomu skýtá připravovaná rekonstrukce.

Pro sledování následujících stavebních dějin domu není dostatek dokladů. Nevíme ani, jaký vliv na něj měly historicky doložené požáry města. V období baroku pravděpodobně došlo k připojení pravého dvorního křídla.

Vyobrazení z roku 1777 (Adam Statler, Sv. Florián s horícím Tachovem, Obraz ze sbírky Okresního musea v Tachově) náš dům ukazuje jako jednopatrový se sedlovou střechou, orientovanou podélně s frontou náměstí.

Patrně na konci 18. století byl asi po požáru pořízen krov, který se na předním domě zachoval dodnes. Stav málo odlišný od dnešního zaznamenala indikační skica ke stabilnímu katastru z roku 1838 (SÚA Praha, IS Plzeňsko 507).

Podobu průčelí domu někdy na přelomu 19. a 20. století zachytila dobová pohlednice. Až do této doby zřejmě dům setrval bez zásadních změn. Následovala přestavba, která, kromě jiného, zcela změnila podobu vertikální komunikace, jež se přesunula ze středního dílu pravého traktu do přístavby za traktem levým. V návaznosti na to byly propojeny sklepy levého a pravého traktu novou chodbou, byl přebudován zadní díl sklepa v pravém traktu. Došlo zřejmě také k přestavbě komorové části a dvorního křídla. Další významnější úprava, která však nezasáhla do podstaty dispozice domu, byla provedena až v roce 1966 a 1979, čímž byl vývoj stavby prozatím uzavřen.

POZNÁMKY:

- 1) Anderle, J., 1992: Stavebně historický průzkum města Tachova. Elaborát uložen v archivu PÚ v Plzni.
Hauserová, M., 1995: Středověký městský dům na široké parcele se středním vjezdem. *Archaeologia historica* 20/95. Brno.
Líbal, D., 1982: Přehled urbanistického a architektonického vývoje města Tachova a okolního kraje. Sborník okresního musea v Tachově. Tachov.

BAUGESCHICHTLICHE UNTERSUCHUNG DES HAUSES NR. 59 IN TACHOV (TACHAU)

Das Haus bildet einen Bestandteil der nördlichen oberen Platzfront in Tachov (Tachau), welche im Rahmen der Stadt immer eine wichtige Lage darstellte. Dem entspricht auch seine Disposition. Es handelt sich um ein auf einer breiten Parzelle großzügig erbautes Haus, mit einer Einfahrt in der Mitte. Den vorderen Hausteil bildet ein tiefer Dreitrakt, durch den rechten Hofflügel ergänzt. Dem linken Trakt des Vorderhauses liegt ferner ein neuzeitlicher Anbau an. In dem hinteren Parzellenstück steht ein einfaches Wirtschaftsgebäude. Das vordere Haus schließt ein unterirdisches Geschoß, zwei oberirdische Geschosse und einen zweigeschossigen Dachboden, der in dem Dachstuhl eines länglich orientierten Satteldaches entstand, ein.

Konstruktionen der Anfangsperiode der Stadtentwicklung wurden in dem Objekt bisher nicht nachgewiesen. Man kann jedoch voraussetzen, daß sich das Haus von der Gründung an auf einer Parzelle gestaltete, deren Breite bis heute konstant geblieben ist, nur in dem hinteren Teil ist es offensichtlich zu Änderungen gekommen. Die Breite der Parzelle betrug in dem Niveau der Hauptfront etwa 14 m. Dieser Zustand ist entsprechend dem Zusammenhang mit anderen Häusern schon im 15. Jahrhundert nachgewiesen. Die Disposition des Hauses, dessen Gestaltung im Spätmittelalter in dem Gebäude zu verfolgen ist, wurde von dem Charakter der Parzelle bedeutend beeinflusst. Das Objekt zählt zu dem Typus der Häuser auf der breiten Parzelle mit der mittleren Einfahrt (zuletzt Hauserová 1995, 37 - 39). Dieses Schema konnte als sichtlich folgerichtigste Ausnutzung der Parzelle, schon seit dem Anfang des Hauses, zur Geltung gebracht werden, es wurde jedoch wahrscheinlich nicht einmalig und geradlinig realisiert.

Konstruktionen im Souterrain und im Erdgeschoß des rechten Traktes, die man in das erste Drittel des 16. Jahrhunderts einreihen kann, sind bisher die ältesten datierbaren Teile des Hauses. Entscheidend dafür ist der Charakter des Rippengewölbes im Erdgeschoß, dessen vorausgesetzte späte Entstehung eine Tiefuntersuchung bestätigte. Im Einklang damit scheint auch die Architektur des entsprechenden Kellers zu sein, wo man jedoch eine gewissermaßen frühere Entstehung theoretisch nicht ausschließen kann. Der rechte Trakt zeigt sich in seiner spätmittelalterlichen Gestalt als ein tieforientiertes, grundsätzlich dreiteiliges Objekt mit dem mittleren Kommunikationsteil, an den sich wahrscheinlich die schwarze Küche anschloss, und mit dem hinteren Kammerteil, der hier auf Grund unwesentlicher Überreste und entsprechend den charakteristischen Merkmalen des gegebenen Dispositionstypus eher zu vermuten ist. Ob in der Zeit ein gemauertes Stockwerk schon existierte, wurde nicht nachgewiesen.

Älteste verfolgbare bauliche Erscheinungen, die sich in dem linken Trakt vorfinden, weisen durch einige Merkmale darauf hin, daß sie jünger oder höchstens gleichzeitig mit den ältesten Teilen des rechten Traktes sind. Es bietet sich so eine Möglichkeit, daß der rechte Trakt einige Zeit als ein Solitär bestand, der nur durch die Konstruktion des Einfahrttores mit einem „subalternen“ Objekt von einem zweitklassigen baulichen Niveau verbunden war, das an der Stelle des linken Traktes stand. Der Hausflur bliebe bei solcher Anordnung frei, d. h. ohne Überdachung. Dieser Hypothese nach würde dann die Endgestalt des Hauses mit dem mittleren, in den Bau einbezogenen Trakt, das Resultat der folgenden, offensichtlich Renaissance - Bauetappe sein. Die Bestätigung oder Widerlegung der vorausgesetzten Entwicklung bringt, hoffentlich die Zeit.

Für die folgende Baugeschichte des Hauses gibt es nicht genügend Beweise. Wir wissen nicht einmal, welchen Einfluß historisch belegte Stadtbrände auf das Haus hatten. In der Barockepoche ist es wahrscheinlich zu der Anfügung des rechten Hofflügels gekommen. Bis zur Wende des 19. und 20. Jahrhunderts ist das Haus offensichtlich ohne grundsätzlichen Dispositionsänderungen geblieben. Es folgte ein Umbau, welcher u. a. die Gestalt der vertikalen Kommunikation, die sich von dem mittleren Teil des rechten Traktes in den Anbau hinter dem linken Trakt verschob, vollkommen geändert hat. Anschließend daran wurden die Keller des linken und rechten Traktes durch einen neuen Gang verbunden, der hintere Kellerteil in dem rechten Trakt wurde umgebaut. Es ist offensichtlich auch zu dem Umbau des Kammerteiles und des Hofflügels gekommen. Dieser Zustand hat sich, mit kleinen Veränderungen, bis heute bewahrt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Tachov Nr. 59, Hauptfassade.

Abb. 2: Tachov Nr. 59, von unten - Keller, Erdgeschoß, erster Stock. Schwarz bezeichnet - spätgotische Konstruktionen, respektiv Renaissance - Konstruktionen (gekörnt - hypothetisch bestimmt), gekreuzt schraffiert - wahrscheinlich Renaissance, schraffiert - wahrscheinlich barocke, weiß - jüngere und unbestimmte Konstruktionen.

Abb. 3: Tachov Nr. 59, a - gotisch - Renaissancefragment, b - Profil des Formziegels der Gewölberippe.

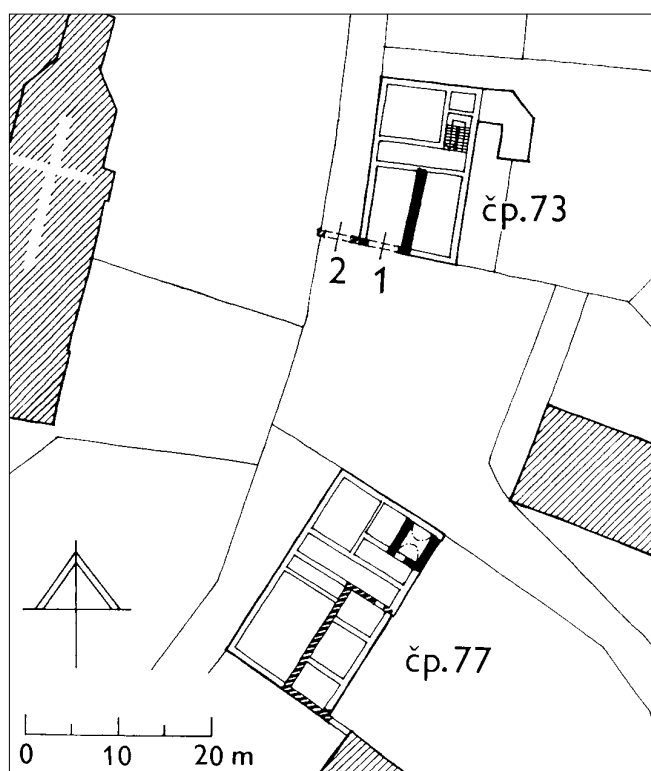
Abb. 4: Tachov Nr. 59, Rippengewölbe im vorderen Raum im Erdgeschoß des rechten Traktes.

(Übersetzung: J. Kroupová)

PŘÍSPĚVEK K VÝVOJI ZÁSTAVBY NA NOVÉM MĚSTĚ V MLADÉ BOLESLAVI - NÁLEZY V DOMECH ČP. 73/II A 77/II

EVA VYLETOVÁ

Příspěvek se zabývá nálezy, které byly odhaleny při opravách domů, stojících při bývalém klášteře minoritů v severní části mladoboleslavského Nového Města. Zjištěné nálezy jsou zatím pouze nepatrným příspěvkem k poznání stavebního vývoje této historicky významné a dosud nedostatečně prozkoumané části Nového Města, mohou být však zhodnoceny při dalším průzkumu. Základní otázky, souvi-

Obr. 1: Situace dle katastrální mapy z r. 1842 s vyznačením dochovaných nebo doložených konstrukcí. (Zaměření domu čp. 77/II s nálezy dle J. Žižky, 1983) 1 - pozdně gotická brána; 2 - renesanční brána; černě - pravděpodobně pozdně gotické zdívo; hustě šrafované - renesanční zdívo.